

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra HAANDBOG I VERDENSHISTORIEN. Nyaarstiden

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 580.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-grundtvig07val-shoot-idm140245217346848/facsimile.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Det Sættende Aarhundrede

Alexander den Stores Tog og Napoleons*). Langt vigtigere i Verdens-Historien end al »Stads og Fjas«, haade fin og grov, var det imidlertid, at den »almægtige« Keiser Carl, langt fra at kunne faae sin Søn valgt til sin Eftermand paa Tydsklands Throne, maatte snart selv vige Sædet med Skamme, flygtende, maa man vel sige, for Luthers Gienfærd, thi Moriz af Sachsen, som havde kjøbt Kurhatten for sin Ære, kan vi ei regne for meer, og for ham var det dog, han maatte flygte over Hals og Hoved, fra Insbruck til Villach, og iade alle sine Romerske Keiser-Nykker fare.

Moriz, en storagtig Vildbasse fra Barnsheen, havde nemlig kun indsmigret sig hos Keiseren, for at skille sin ædle, høimodige Frænde i Wittenberg ved Kurhatten og Overmagten, og vilde ligefuldt være Hovedet for Lutheranerne, saa han gjorde sig ordenlig en Fortjeneste af at narre Keiseren, lod sig beskikke til Tuglemester for Magdeburg, som trodsede Møllestykket, fik derved en Krigshær paa Benene, spillede under Dække med Magdeburgerne, forbandt sig med Kongen af Frankerig, rykkede i Marken (1552) med 28000 Mand, og udstædte med det Samme sin Krigs-Erklæring i Lutherdommens og den Tydske Friheds Navn. Med faa Folk og færre Penge laae Keiseren i Insbruck, og Moriz var en Karl, der forstod at smede mens Jernet var varmt, saa Keiseren fik snart at høre, at Tyroler-Passet ved Ehrenberg var sprængt, og at Moriz om nogle Timer selv vilde være hans Gæst. Midt om Natten flygtede han da med sit Hof til Villach i Kärnthen, og lod sin Broder Ferdinand, der, som Romer-Konge, var valgt til hans Eftermand, underskrive de Freds-Betingelser, Sejerherren foreskrev. Ventelig har Ferdinand, hvem Carl vilde nøde til at opgive den Romerske Konge-Værdighed, til Fordeel for Philip, alt i Forveien været enig med Moriz, og skiøndt denne lykkelige Æventyrer alt næste Aar (1553) fik sit Banesaar, blev Lutherdommen dog høitidelig fredlyst paa Rigsdagen i Augsburg 1555, netop en Menneske-Alder efterat Luther i Worms var erklæret fredløs**).

At nu Carl den Femte kort efter (1556) nedlagde alle sine Kroner, og begravede sig selv i et Spansk Munkebur, det gjorde vistnok for Øieblikket umaadelig Opsigt; men er dog i Verdens-Historien høist ubetydeligt; thi da Spi-ret tilligemed Svær-

*) Ulloa Bl. 241—68.

***) Sleidans Reformatiøns-Historie B. XXIV. og XXV. Ulloas Carl 5te. Bl. 310.

Det Sextende Aarhundrede

det var vristet ham af Haanden i Tydskland, hvor det blev utaaleligt, kunde vel hans Søn, men ingenlunde Historien misunde ham Spaniens og Neapels Kroner, og Nederlandene, som under Philip øiensynlig fik »Prygl for Pidsk« eller Skorpion for Svøbe, var vel, næst Carl og Philip selv, de Eneste, der fødte Forandringen. Uagtet vi derfor i Nyaars-Tiden nødes til at befatte os langt meer end før med »Enkeltmænd,« saa er det dog kun med Enkeltmænd, som Luther, ei som den Keiser, der kun triumpherede over Luthers Skygge og maatte flygte for hans Gienfærd, og selv over Enkeltmænd, som Luther, maa vi dog hverken glemme Folket, de udsprang af, eller Menneske-Slægten, de tilhørte, skyldte Alt hvad de havde og tjende meer end de vidste.

Hverken over Luther eller Carl maa vi derfor glemme den indlysende Fare, der i det Sextende Aarhundrede truede Tydskland, og dermed virkelig, efter Omstændighederne, hele Menneskeheden, da Tydskland just nu var Brændpunktet for de sidste Gnister af Christenhedens hellige Ild, Moderskjødets baade for Liv og Lys; en Fare, for hvis Afvendelse Æren vist nok ret aabenbar tilkommer Forsynet, men til hvis Afvendelse dog baade Carl og Luther¹ maatte sammenvirke.

Denne truende Fare var, som bekjendt, Tyrke-Pesten, der nu rasede over hele Østerleden, og maatte i Solimans Dage (1520—66) vel ogsaa forvandlet Vesterledet til en Ørk, hvis den ikke havde fundet sin Grændse i Tydskland og sin Modgift i Reformationen. I det Femtende Aarhundrede havde nemlig endnu Venedig, Johanniter-Ridderne paa Rhodos, og Ungarn med Belgrad, trodset Mahomed den Andens frygtelige Vaaben; men i Begyndelsen af det Sextende Aarhundrede (1508—16) havde Paven, i Forbund med alle Christenhedens store Magter, saaledes svækket Venedig, at Sultan Selim (1512—19) ei blot i Mag kunde erobre Syrien og Ægypten, men ogsaa gjøre sig det Venetianske Kongerige, Cypern, skatskyldigt, og Soliman begyndte sit glimrende Sultanat med at indtage baade Rhodos og Belgrad, og efter de Christnes store Nederlag ved Mohacz (1526) oversvømmede han Ungarn saa tidt han lystede. Nu kom altsaa Raden til Tydskland, der maatte synes at være uden Redning forloren, da Keiserens Aftnagt og de utallige Smaafyrsters Selvraadighed gjorde et For-

¹ 2. Udg. »Luther og Carl«